

Paweł Kowalewski (ur. 1958 w Warszawie)

W latach 1978-1983 studiował na Wydziale Malarstwa w Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, gdzie uzyskał dyplom z wyróżnieniem w pracowni **Stefana Gierowskiego**. Od 1985 jest **wykładowcą** na Wydziale Wzornictwa warszawskiej ASP, obecnie ze stopniem doktora habilitowanego. Był założycielem **Grupy**, najślawniejszej polskiej formacji artystycznej lat 80', którą stworzył razem z Ryszardem Grzybem, Jarosławem Modzelewskim, Włodzimierzem Pawlakiem, Markiem Sobczykiem i Ryszardem Woźniakiem. Działania Grupy można opisać jako **bunt wobec akademizmu** i postaw postawangardowych w sztuce, a także **protest przeciw cenzurze** i represjom ze strony władz komunistycznych podczas stanu wojennego, wprowadzonego w 1981 roku na terenie całej Polskiej.

Rzeczywistość tamtego trudnego momentu czasów PRL'u, Kowalewski odczuwał jako **absurd i groteskę**. W latach 1984-1989 w ramach efemerycznego pisma Grupy „**Oj dobrze już**„, gdzie zamieszczano wiersze, wypowiedzi, komentarze, szkice i rysunki, pisywał prześmiewcze teksty m.in. pod pseudonimem wymagowanej amerykańskiej dziennikarki Sharm Yarn. Chciał w ten sposób ukazać niepewność polskiej krytyki artystycznej, skomentować pomijanie unikatowości zjawisk, które miały miejsce w Polsce w tamtym czasie oraz ośmieszyć próby wyznaczania kierunku kultury podług odgórných paradygmatów politycznych.

Twórczość

Postawa twórcza Kowalewskiego wywodzi się z **tradycji postkonceptualnej**, której idee artysta wplatał w swoje realizacje w postaci słownych komentarzy i rozbudowanych, poetyckich tytułów prac umieszczanych na materiałowych szarfach. Razem z członkami Grupy organizował radykalne **akcjewspólne malowania** i **recitale** oparte na poetyce absurdu m.in. w kultowej pracowni **Dziekanka** na warszawskiej ASP (np. recital w 1987 r. pt. „Chłodny jeleń w powidle” o Leninie w Poroninie). Sztukę Kowalewskiego określić można jako ekspresyjną, autobiograficzną, **czepiącą z osobistego doświadczenia** i kontekstu literackiego. Artysta kształtował własny język wypowiedzi. Ważniejszy od formy czy medium był dla niego **przekaz**. Wspominając tamten czas mówi: „Bez słowa nie istnieliśmy”.

W Polsce lat 80' nastąpiło charakterystyczne skrzyżowanie procesów społecznych i artystycznych, które było dokonywaną przez artystów jako badaczy tamtejszej rzeczywistości, rewizją wartości moralnych i światopoglądowych. Twórczość Kowalewskiego i Grupy powstawała równolegle, a może nawet była wcześniejszą, wobec niektórych nurtów w sztuce niemieckiej, takich jak *Neue Wilde*. Bunt i poszukiwanie tożsamości determinowały wówczas postawy twórców obu krajów.

Koncepcja sztuki osobistej

Od pierwszych lat swojej kariery artystycznej Paweł Kowalewski rozwijał koncepcję „sztuki osobistej, czyli prywatnej”. Jego inspiracje pozostawały w silnym połączeniu z życiem artysty, ale także odnosiły się do problemów, które umieszczają widza w kontekście uniwersalnym. Ta zasadnicza **oscylacja pomiędzy doświadczeniem pojedynczości a powszechnością**, towarzyszy twórczości Kowalewskiego do dziś i stanowi o jej ciągłym charakterze.

Około 1986 roku powstały pierwsze **realizacje rzeźbiarskie** Kowalewskiego. Niewielkie obiekty, które artysta zamykał w szklanych gablotach niczym relikwie. „Prawe ucho sługi najwyższego kapłana” czy „Kamień, który stał się chlebem” były krytycznym komentarzem wobec wrogiej estetyki codzienności. W równie ostrym, ekspresyjnym, nonszalanckim tonie Kowalewski tworzył swoje realizacje malarskie, które spotkały się nawet z cenzorską interwencją ze strony Kościoła. Działalność artysty w latach 80' była traktowana przez władzę totalitarnego państwa jako sztuka wymykająca się oficjalnemu obiegowi. Cykl „Psalmy”, który powstał na fali inspiracji Psalmami Dawida w tłumaczeniu Czesława Miłosza, został subiektywnie posądzony o **bluźnierstwo**. Każda z prac Kowalewskiego odnosiła się do konkretnych cytatów z Księgi i odzwierciedlała dylematy młodego twórcy: Wyjechać czy zostać w kraju? Gdzie leży racja? Czy istnieje sprawiedliwość...?

Swoistym zwieńczeniem działań tamtego okresu był udział w Documenta 8. w **Kassel** w 1987 roku, na którym

prezentowano prace m.in. Barbary Kruger i Josepha Beuysa. Kowalewski wraz z Grupą zorganizowali wówczas akcję wspólnego malowania wielkoformatowego płótna pt. „Kuda Gierman”.

Wybrane prace Kowalewskiego, po licznych wystawach w kraju i za granicą, stały się w późniejszym okresie **ikonami sztuki lat 80'**, np. „**Mon cheri Bolscheviq**” (obraz prezentowany m.in. na wystawie w Galerii Tretiakowskiej w Moskwie), rzeźba „Tragiczna nieprzezroczystość konieczności” (hermetycznie zamknięte akwarium z zanurzonym w wodzie kawałkiem wątroby wołowej) czy „Do widzenia moi kochani” (obraz, który znalazł się w kolekcji uznanej krytyczki sztuki Andy Rottenberg).

Czas przełomu

Granicznym momentem w twórczości Kowalewskiego był rok 1989 roku, kiedy artysta wraz z członkami Grupy zainicjował akcję wspólnego malowania przed stołecznym lokalem wyborczym Solidarności w Warszawie. Realizacja pt. „**Głos przyrody na Solidarność**” symbolicznie wieńczyła ich grupową karierę. Artyści w latach 80' zaczęli jako nowicjusze, a kończyli swoją działalność jako klasycy minionej dekady. Dzięki ich licznym dokonaniom na polu sztuki, w 1992 roku w **Zachęcie** – Narodowej Galerii Sztuki zorganizowano dużą, przekrojową wystawę podsumowującą twórczość Grupy.

Transformacja systemowa, a także koniec istnienia Grupy, odcisnęły w twórczości Kowalewskiego zmiany w środkach wyrazu. Na **początku lat 90'** zaczął tworzyć płótna analityczne, strukturalne. W pracach malarskich z tego okresu artysta zderzał ze sobą dziewiętnastowieczne wzory tapet z białą czarnymi pasami – sarkastyczną wizją przyszłości. Po prezentacji swojego najnowszego cyklu pt. „**Fin de siècle**” w warszawskiej galerii Appendix w 1992 roku, Paweł Kowalewski został przyjęty do stajni **francuskiego galernika Isy Brachota**, jako jedyny Polak po Romanie Opałce. Jego prace zostały pokazane wówczas w galerii Brachot w Brukseli, równoległe z retrospektywą największej belgijskiej sławy, surrealisty Paula Delvaux.

Wraz z cyklem „Fin de siècle” Kowalewski zakończył pracę z medium malarskim, koncertując się od tego momentu na pracach o charakterze **interdyscyplinarnym i performatywnym**. Powstają wówczas najbardziej znamienne, zaangażowane społecznie prace artysty.

Zobaczony w Muzeum Apartheidu w Johannesburgu napis „**Europeans only**” (Tylko dla Europejczyków) zainicjował w 2010 roku serię „**Forbidden/NIE WOLNO**”, będącą dokumentacją zakazów i nakazów rejestrowanych podczas podróży artysty po całym świecie. Reprodukcje cyklu „NIE WOLNO” w postaci pocztówek pojawiły się przy okazji działań performatywnych Kowalewskiego w trakcie Biennale w Wenecji w 2011 roku. Artysta odwiedzał stoiska z suwenirami i dokładał do turystycznych widokówek swoje kartki z dyrektywami z systemów demokratycznych i totalitarnych.

Projekt „NIE WOLNO” funkcjonował też jako seria lightboxów towarzyszących instalacji pt. „**Symulator totalitaryzmu**” w galerii Propaganda w 2012 roku. W tej technicznej maszynie zbudowanej przez artystę, światy opresji i drastyczne obrazy zbrodni z czasów totalitarnych, zostały równoległe zestawione ze scenami pogodnego, normalnego życia (np. konkurs barmanów we Włoszech, rodzina na spacerze w Mediolanie, koncert muzyki poważnej). Wchodzący do symulatora widz, stawał się uczestnikiem tragicznych zdarzeń, bo i jego zdjęcie, zarejestrowane przed wejściem do kabiny, było losowo umieszczone na klatkach projekcji. Użyte do produkcji „Symulatora totalitaryzmu” materiały, zapach gumy, śmierdzącej papy i smoły, zaciemnienie oraz izolacja, przenosiły odwiedzających do sytuacji związanych z opresją, po to, aby mogli w samotności sprawdzić swoje reakcje i zachowania podczas symulacji stanu zagrożenia. Jak sam artysta wyjaśnia: „Sztuka musi uwierać, nie może uspakajać, ma mówić o tym, co nierozwiązywalne”.

Nowy początek

Lata dwutysięczne w twórczości Kowalewskiego to zwrot w stronę etosu pamięci oraz osobistego procesu zapominania i wymazywania. W 2015 roku w Tel Awiwie artysta zaprezentował cykl „**Moc i Piękno**”, w którym skoncentrował się na zagadnieniu pamięci subiektywnej w kontekście doświadczenia zbiorowego. Koncepcja wyrosła z bardzo osobistej historii artysty i stała się pretekstem by opowiedzieć o wyjątkowym pokoleniu

kobiet. Seria wielkoformatowych, znikających portretów, przedstawiała tak zwane 'Polskie Matki' naznaczone traumą wojny i totalitaryzmów. Dzięki specjalnej technice drukarskiej portrety kobiet z czasem stały się ledwo widoczne, tak samo jak ich obraz zaciera się w naszej pamięci. Kowalewski pracując nad cyklem „Moc i Piękno” prowadził artystyczny dialog z uznanym izraelskim twórcą Danem Reisingerem.

W 2017 roku Paweł Kowalewski miał swoją indywidualną wystawę w prestiżowym Muzeum Jerke – pierwszej zagranicznej instytucji w Niemczech poświęconej głównie polskiej sztuce awangardowej. Na projekt „Zeitgeist” składały się rzeźby oraz najbardziej znaczące obrazy z lat 80', m.in. „Ja zastrzelony przez Indian”. W ramach wystawy równolegle w kościele św. Piotra w Recklinghausen, prezentowane były wielkoformatowe prace Kowalewskiego, czyli Psalmi Dawida, które do dziś mają charakter uniwersalny. Poruszają bowiem kwestie kształtujące autonomię jednostki wobec sił wyższych.

Kolekcje i wystawy

Dzieła Pawła Kowalewskiego znajdują się w największych muzeach polskich, ale również w paryskim Centre Pompidou oraz wielu krajowych i zagranicznych kolekcjach prywatnych. Jego prace zakupiono m.in. do kolekcji: Muzeum Narodowego w Warszawie, Muzeum Narodowego w Krakowie, Zachęty- Narodowej Galerii Sztuki, Muzeum Jerke, Muzeum Okręgowego w Bydgoszczy, Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu, kolekcji Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, a także Fundacji Sztuki Polskiej ING, Fundacji Benettona, Fundacji Egit. W swoich zbiorach prywatnych mają je również: Andrzej Bonarski, Donald Pirie, Cartier, Jan Zylber oraz Paszkowski Estate Norblin.

Prace Pawła Kowalewskiego pokazywane były m.in. w Museum Jerke w Niemczech, Artist's House w Tel Awiwie, Galerii Tretiakowskiej w Moskwie, Galerii Isy Brachot w Brukseli, w Dorotheum w Wiedniu, Sotheby's w Londynie, Zachęcie – Narodowej Galerii Sztuki w Warszawie, Muzeum Historii Fotografii w Krakowie, MOCAKu, warszawskiej galerii Propaganda (dawniej Appendix), a także na targach sztuki w Wiedniu, Brukseli oraz w Sztokholmie.

Artysta brał również udział w ważnych, przekrojowych wystawach podsumowujących okres polskiej transformacji oraz stosunki polityczne Polski do i po 1989 roku: np. „Bananowa Rewolucja”, „Moskwa – Warszawa”, „Irregalia”, „Ojczyzna w sztuce”.

W 1991 roku stworzył własną agencję reklamową Communication Unlimited.

WYSTAWY

INDYWIDUALNE

2019

Całe życie jest sztuką, Przestrzeń dla Sztuki S2, Warszawa

2017

Dlaczego jest raczej nic niż coś, Miejski Ośrodek Sztuki, Gorzów Wielkopolski

Zeitgeist, Museum Jerke, Recklinghausen, Niemcy

2016

Te rzeczy dziś, Propaganda, Warszawa

2015

Moc i piękno, Artists' House, Tel Awiw, Izrael, (2017) Muzeum Historii Fotografii, Kraków

2012-2013

Symulator Totalitaryzmu, Propaganda, Warszawa, MCSW „Elektrownia”, Radom

2010

NIE WOLNO!, 2. Mediations Biennale, Poznań, (2016) NIE WOLNO!, Galeria Gazety Wyborczej, Warszawa

2008

Ja zastrzelony przez Indian po raz drugi, Galeria Appendix2, Warszawa

ZBIOROWE**2019**

II wojna światowa – dramat, symbol, trauma, MOCAK- Muzeum Sztuki Współczesnej, Kraków

Bzik tropikalny, galeria Propaganda, Warsaw Gallery Weekend, Warszawa

Nazywam się czerwień, Państwowa Galeria Sztuki, Sopot

Nowa Figuracja – Nowa ekspresja – wystawa przedaukcyjna, DESA Unicum, Warszawa

Czas, Gdańska Galeria Miejska

Magmatism Pic-Nic, Chiesa dei Santi Cosma e Damiano, Wenecja, Włochy

Kolekcje, Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki i Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku, Narodowe Forum Muzyki we Wrocławiu

2018

Miejsce artysty, Galeria Kordegarda Narodowego Centrum Kultury, Warszawa

Ojczyzna w sztuce, MOCAK- Muzeum Sztuki Współczesnej, Kraków

2017

Dziekanka, Salon Akademii, Warszawa

2016

Kolekcje, Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa

À la Flamande, Propaganda, Warszawa

Viennacontemporary, galeria Propaganda, Marx-Halle, Wiedeń

2014

Między sezonami, Propaganda, Warszawa

2013

Małe jest wielkie, Propaganda, Warszawa

Niebieski najpiękniejszy kolor świata, Propaganda, Warszawa

2012

POKOLENIE '80 – Polityczny protest? Artystyczna kontestacja. Wystawa sztuki niezależnej tworzonej przez artystów, których artystyczny debiut przypadł na lata 1980-89, Muzeum Okręgowe, Rzeszów

2011

Preview, Propaganda, Warszawa

Wystawa okolicznościowa, Propaganda, Warszawa, (2012) BWA Galeria Sztuki, Olsztyn

THYMOS. Sztuka gniewu 1900-2011, CSW Znaki Czasu, Toruń

Zabawy dużych chłopców, Galeria Appendix2, Warszawa

2010

Pokolenie '80. Niezależna twórczość młodych w latach 1980-1989, Muzeum Narodowe, Kraków

Osiemnasta. Bitwa, która zmieniła losy świata, Plac Defilad, Warszawa

2009

Like a Rolling Stone 2, Galeria Appendix2, Warszawa

Like a Rolling Stone, Centrum Rzeźby Polskiej, Orońsko

2008-2009

Republika bananowa. Ekspresja lat 80., CSW „Łażnia”, Gdańsk, Galeria Sztuki Wozownia, Toruń, Muzeum Sztuki Współczesnej, Szczecin, Galeria Miejska Arsenał, Poznań, Galeria Sztuki BWA – Zamek Książ, Wałbrzych, Galeria Sztuki Współczesnej, Opole, MODEM Centrum Sztuki Nowoczesnej i Współczesnej Debrecen, Węgry

2007

Zatrute źródło. Współczesna sztuka polska w pejzażu postromantycznym, Muzeum Narodowe, Szczecin, Łotewskie Narodowe Muzeum Sztuki, Ryga, Łotwa

Obraz życia, Muzeum Początków Państwa Polskiego, Gniezno

Dowcip i władza sądzona (Asteizm w Polsce), CSW Zamek Ujazdowski, Warszawa, Galeria Miejska Arsenał, Poznań

2006

W Polsce czyli gdzie?, CSW Zamek Ujazdowski, Warszawa

2004

Powinność i bunt. Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie 1994-2004, Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa

Warszawa – Moskwa / Moskwa – Warszawa 1900-2000, Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa, Tratyakov State Gallery, Moskwa, Rosja

2002-2003

Dzieci, artyści, ładacznice i biznesmeni, Galeria Program, Warszawa

2002

Irreligia, Atelier 340 Muzeum, Bruksela, Belgia

2001

Bieg czerwonych ludzi, Galeria Zderzak, Kraków

2000

Polonia Polonia, Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa